

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยสามารถแบ่งตามหัวข้อได้ดังนี้ คือ

- 2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ
- 2.2 งานเขียนและผลงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรในพื้นที่โครงการหลวง
- 2.4 ข้อมูลพื้นฐานของชาวเขาเผ่าต่างๆ

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

สุชา (2513 :90-91) ได้กล่าวถึงความต้องการว่า ความต้องการสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 ความต้องการของแต่ละบุคคล (Individual Needs หรือ Special Needs) เป็นความต้องการของแต่ละบุคคล อาจจะเหมือนกันบางอย่าง หรือแตกต่างกันในบางอย่าง ความต้องการประเภทนี้มีอยู่ในตัวของคนทุกคน แบ่งย่อยได้ 3 อย่าง คือ

1) ความต้องการทางอินทรีย์ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย คือต้องการปัจจัย 4 และพอใจในการสัมผัส เช่น ต้องการลักษณะท่าทางที่สง่างาม ต้องการให้มีร่างกายที่แข็งแรง ต้องการพักผ่อน ต้องการอาหาร ฯลฯ

2) ความต้องการที่จะสร้างบุคลิกภาพ เป็นความต้องการภายในทั้งอารมณ์ และสังคม ได้แก่

- ความต้องการที่จะรักและให้คนอื่นรัก
- ความต้องการความปลอดภัย
- ความต้องการมีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
- ต้องการสัมฤทธิ์ผล หรือต้องการให้บรรลุจุดหมายของตนเอง
- ต้องการรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดปัญญาอันเป็นแนวทางสำคัญในการเรียนรู้ และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง
- ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ ปกติ ให้เป็นสภาพใหม่ ประสพการณ์ใหม่ เพื่อให้เกิดผลดียิ่งขึ้น
- ต้องการที่จะรับความพึงพอใจในความสวยงาม ซึ่งจะทำให้เกิด

ความเพลิดเพลิน ความพอใจในทางความสุข เพื่อเป็นอาหารใจ

3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs หรือ General Needs) ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทางเศรษฐกิจ การนับหน้าถือตา ความนิยมชมชื่น ความเป็นมิตรต่อกัน ความต้องการในการบูรณาการ อันเป็นความต้องการที่เป็นความสุขของชีวิตตามอุดมคติ

Maslow (อ้างใน หลุย :2533) เป็นการศึกษาความต้องการ (Maslow'S Hierarchy of Needs) โดยกำหนดความต้องการมี 5 อย่างโดยทั่วไปเมื่อบรรลุความต้องการขั้นที่ 1 และจะต้องการขั้นที่ 2 ที่ 3 ไปเรื่อย ๆ จนถึง ขั้นที่ 5 ขั้นทั้ง 5 ของความต้องการนั้นคือ

1. Physiological Needs หมายถึงความต้องการพื้นฐานของคนซึ่งเราชาวพุทธเรียกว่าปัจจัย 4 แต่ทางตะวันตกยังเพิ่ม ความต้องการทางเพศ (Sex) ไว้ด้วย
2. Security Needs หมายถึงความต้องการทางด้านความปลอดภัยทั้งทางกาย (Safety) ความปลอดภัยทางใจ (Freedom from fear or threat)
3. Social Needs หมายถึงความต้องการทางสังคม เช่น ความต้องการที่จะอยู่ในหมู่พวก (Belongingness) หรือความต้องการความรัก (Love Needs)
4. Esteem Needs หมายถึงความต้องการความเคารพนับถือจากผู้อื่น (Respect from others) บางทีเรียกว่า Self Esteem
5. The Need for Self-actualization หมายถึงความต้องการสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ตนปรารถนาซึ่งใช้คำว่า Self-fulfillment หรือ Self-achievement ความต้องการระดับนี้บางครั้งไม่เกี่ยวกับสังคม

เมอเรีย (อ้างใน ฉวีวรรณ : 63-67) ได้กล่าวว่า ความต้องการคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้แทนแรงผลักดันก่อให้เกิดการรับรู้ปัญหา และความซาบซึ้ง พฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการนี้บางครั้งถูกกระตุ้นโดยขบวนการภายในแต่ก็บ่อยครั้งที่เกิดจากแรงกดดันของสภาพแวดล้อม ความต้องการนี้บางครั้งก็มีพลังมากบางครั้งก็อ่อนแรงลงความต้องการอาจจะแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิต ความต้องการนี้มีส่วน สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพของร่างกาย เช่น ความต้องการดำรงชีวิตรอด ซึ่งสิ่งที่สัมพันธ์กับความต้องการชนิดนี้ คือ อาหาร อากาศ น้ำ การมีร่างกายที่แข็งแรง

2. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ความต้องการทางสังคมเป็นลักษณะเด่นของมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้ชื่อว่า เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ยากและซับซ้อนในการดำรงชีวิต

มากที่สุด โดยเฉพาะปัจจุบันมนุษย์ ต้องอาศัยการติดต่อ เกี่ยวข้องระหว่างบุคคลอย่างมากมาย และรวมไปถึงลักษณะโครงสร้างของสังคม ที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของบุคคลที่อยู่ในสังคมด้วย

มนัสสินธ์(2536 :14)กล่าวว่า ความต้องการเป็นความประสงค์ ความอยากได้ ความต้องการ ความปรารถนา หรือ ขาดสมคูลที่จะกระตุ้นให้ แต่ละบุคคล แสวงหา และดำเนินวิธีการให้ได้มา ถ้าหากไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมก็จะเกิดความขัดข้องใจ ไม่สามารถปรับตัวได้ หรืออาจไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความต้องการจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่

ยุทธวรรณ (2533) สนับสนุนว่า ธรรมชาติของความต้องการเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการนั้น โดยทั่วไปควรมีการสำรวจความต้องการของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย เพื่อให้เกิดต่อการวางแผนงาน และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ได้รับ

2.2 งานเขียนและผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ณัฐวุฒิ (2528 : 81-83) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพประมง หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ ศึกษากรณีบุตรชาวประมง จ. นครศรีธรรมราช กลุ่มศึกษาที่ได้ คือ บุตรชาวประมง จ. นครศรีธรรมราชที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 150 คน วิธีการทดสอบครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องการศึกษา เช่น ครู บุตรชาวประมง ผลการสัมภาษณ์พบว่า

1. บุตรชาวประมงส่วนใหญ่ตัดสินใจออกจากโรงเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพชาวประมง
2. ลักษณะปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ เช่น บุตรชาวประมงจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำตัดสินใจออกจากโรงเรียนเพื่อไปประกอบอาชีพประมง และบุตรชาวประมงที่มีครอบครัวขนาดใหญ่จะตัดสินใจตามกลุ่มเพื่อนเหล่านี้ด้วย
 - ปัจจัยความสัมพันธ์กลุ่มเพื่อน พบว่าการที่บุตรชาวประมงสนิทสนมกับเพื่อนที่ต้องการออกจากโรงเรียน ก็จะทำให้ตัดสินใจตามกลุ่มเหล่านี้ด้วย
 - ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนพบว่าบุตรชาวประมงที่มีผลการเรียนไม่ดีจะตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ (ไม่ศึกษาต่อ) มากกว่าบุตรชาวประมงที่มีผลการเรียนที่ดี นอกจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ผลที่ได้ศึกษาถึงความมุ่งหวังและความประสงค์ของบุตรพบว่า จำนวนบุตรที่ตัดสินใจออกจากโรงเรียนมาประกอบอาชีพประมงบิดามีความประสงค์ที่ต้องการให้ออกเช่นเดียวกัน

สุจินต์ (2527) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ของจังหวัดพิจิตร และเพชรบูรณ์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ใน

จังหวัดพิจิตร และจังหวัดเพชรบูรณ์ สนใจในอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยที่นักเรียนสนใจ สาขาอาชีพการท่องเที่ยว เป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ ช่างยนต์ เทคนิคการอาหาร การกสิกรรม ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ศิลปกรรมศิลปประดิษฐ์ สัตวบาล การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ตามลำดับ

เป็รื่อง (อ้างใน สุจินต์ : 2527) ได้ทำการศึกษาการเลือกอาชีพนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกัน ในโรงเรียนมัธยมแบบประสมทางภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 506 คน ผลการวิจัย ว่า

1. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะเลือกอาชีพที่ต้องอาศัยความสามารถหรือความรู้สูง เช่น แพทย์ นักกฎหมาย การปกครอง มากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ
2. อาชีพของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีส่วนสัมพันธ์ในการให้เหตุผล หรือแรงจูงใจในการเลือกอาชีพหมวดต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เหตุผลที่เลือกอาชีพเพราะความก้าวหน้า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีความต้องการด้านนี้ มากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง
3. นักเรียนที่มีผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่างกันให้เหตุผลหรือแรงจูงใจในการเลือกอาชีพต่างกัน

กองวิชาการ สำนักงาน ก.พ. (2534) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการรับราชการของนิสิตนักศึกษา จากการศึกษาพบว่า ทักษะคติของนิสิตนักศึกษาต่ออาชีพราชการ พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่แน่ใจต่ออาชีพราชการ รองลงมาคือมีทัศนคติในทางลบ และมีทัศนคติในทางบวกตามลำดับ และเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่ออาชีพราชการ ปรากฏว่าอาชีพของบิดาและรายได้ของบิดามีความสัมพันธ์ต่ออาชีพราชการ ในขณะที่เพศของนิสิตนักศึกษา ผลการเรียน อาชีพและรายได้ของมารดา การศึกษาของบิดามารดา การมีชีวิตอยู่ของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่ออาชีพราชการ

ผลการศึกษาลักษณะงานของนิสิตนักศึกษาต้องการอยากได้อาชีพ ปรากฏว่าลักษณะงานที่นิสิตนักศึกษาเลือกตอบมากที่สุด 5 อันดับ อันดับแรกเรียงตามลำดับ ได้แก่ งานที่มีรายได้ดี งานที่มีความมั่นคง งานที่มีสวัสดิการดี งานที่สอดคล้องกับอุปนิสัย และงานที่มีอิสระในการทำงานเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนิสิตนักศึกษา อาชีพ รายได้ของบิดา - มารดา มีความสัมพันธ์กับลักษณะงานอาชีพที่นิสิตนักศึกษาที่ต้องการยึดเป็นอาชีพ

นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ต้องการรับราชการ โดยเหตุผลที่ไม่ต้องการรับราชการ มีอยู่ 5 อันดับ ได้แก่ อาชีพราชการเป็นอาชีพที่มีเงินเดือนน้อย/สวัสดิการไม่ดี ลักษณะงานซ้ำซากจำเจ

นำเบื่องานอีตอาจล่าช้า มีการเล่นพรรคเล่นพวก และมีการทุจริตการมาก สำหรับผู้ที่ต้องการทำงานราชการมีเหตุผลที่ต้องการ อยู่ 5 อันดับ อันดับแรก ได้แก่ งานราชการเป็นอาชีพที่มั่นคง มีสวัสดิการดี สามารถศึกษาต่อได้ง่าย สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ง่ายและเป็นอาชีพที่มีเกียรติยศสูงในสังคม ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนิสิตนักศึกษากับความต้องการในการรับราชการ พบว่าผลการเรียน อาชีพของบิดา- มารดา รายได้ของบิดา- มารดา และลักษณะงานที่ต้องการทำมีความสัมพันธ์กับความต้องการการทำมีความสัมพันธ์กับความต้องการในการรับราชการของนิสิตนักศึกษา

นิตยา (2523) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมในอาชีพของนักเรียนชั้น ม.ศ 3 โรงเรียนมัธยมของรัฐบาล และ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัด ปัตนียะลาและนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนทั้งชายและหญิง มีค่านิยมในด้านอาชีพด้านบริการสังคมสูงที่สุด
2. นักเรียนชายมีค่านิยมในอาชีพด้านรายได้ สูงกว่านักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนหญิง มีค่านิยมในอาชีพด้านเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า การบริการสังคม ความมั่นคงในอาชีพ ความมีระเบียบแบบแผน และความเสียสละ สูงกว่านักเรียนชาย
3. นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามมีค่านิยมมีอาชีพด้านบริการทางสังคม และด้านความมีระเบียบแบบแผนสูงกว่านักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ แต่นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธมีค่านิยมในด้านอาชีพด้านเกียรติยศชื่อเสียง สูงกว่านักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม
4. นักเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลมีค่านิยมในอาชีพด้านเกียรติยศชื่อเสียง และด้านความมีอำนาจ สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ส่วนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมีค่านิยมในอาชีพด้านความมีระเบียบแบบแผนสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนมัธยมของรัฐบาล
5. นักเรียนที่มีผู้ปกครองในการประกอบอาชีพ หมวดที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ มีค่านิยมในอาชีพด้านเกียรติยศชื่อเสียง ด้านความมีอำนาจ และด้านความมีอิสระสูงกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพกสิกรรม
6. อาชีพที่รักเรียนเลือกมากที่สุด คือ หมวดงานที่ใช้วิชาชีพและวิชาการ รองลงมาคือช่างเทคนิค ช่างฝีมือ และอาชีพทหาร
7. นักเรียนที่มีศาสนา เพศ ประเภทของโรงเรียน และอาชีพของผู้ปกครองต่างกัน มีการเลือกอาชีพแตกต่างกัน
8. ค่านิยมในอาชีพกับการเลือกอาชีพของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดไม่มีความสัมพันธ์กัน

บัญชี (2542 : 35) ได้วิจัยจากบริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด กรณีพนักงานไฟแนนซ์ที่ถูกเลิกจ้างซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระดังนี้ เปิดร้านขายอาหารถ้วยเดียว ส้มตำ ร้อยละ 33 ขายของชำ ร้อยละ 21.8 ขายเสื้อผ้า ร้อยละ 4.3 แม่บ้าน ร้อยละ 3.7 ขายผลไม้ ร้อยละ 2.4 ผู้ตรวจบัญชี ร้อยละ 2.1 จะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพอิสระนั้นเป็นอีกหนทางหนึ่งในการเลือกอาชีพในช่วงสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำแบบนี้ เพื่อให้คนตกงานมีงานทำและมีรายจ่ายได้เลี้ยงชีพด้วยเงินลงทุนไม่มากนัก

พุดตาน (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 620 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยบุคคลเป็นส่วนสำคัญมาก คือความถนัด ความสนใจ ความต้องการ ความก้าวหน้าในอาชีพ ปัจจัยบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญปานกลาง คือ ครู - อาจารย์ บิดา - มารดา และญาติพี่น้อง และปัจจัยข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญปานกลางเช่นกัน คือหนังสือพิมพ์ วารสาร จุลสาร แผ่นพับ หนังสือ ป้ายโฆษณา โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ และหอกระจายข่าว และผลการศึกษาระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับอาชีพต่าง ๆ ในการเลือกอาชีพของนักเรียน ระดับการศึกษาของบิดา - มารดา ไม่มีความสัมพันธ์กัน การเลือกอาชีพของนักเรียนขึ้นอยู่กับรายจ่ายของบิดา - มารดา

2.3 ข้อมูลพื้นฐานของประชากรในพื้นที่โครงการหลวง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นหน่วยปฏิบัติงานของมูลนิธิโครงการหลวงในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 36 ศูนย์ฯ ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน และพะเยา ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 21 อำเภอ 321 หมู่บ้าน และประชากร 100,840 คน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา อยู่ห่างไกลและเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และคนเมือง โดยมีศูนย์แต่ละศูนย์ คือ (ข้อมูลพื้นฐานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ประจำปี 2543)

1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแก่งน้อย

ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2523 ที่บ้านแก่งน้อย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,010 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 91.53 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้าน 543 ครัวเรือน ประชากร 2,787 คน ประกอบด้วย มุเซอแดง มุเซอดำ จีนฮ่อ และไทยใหญ่

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะ

ก่อตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2527 ที่บ้านขุนแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,035 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 64.14 ตารางกิโลเมตร หรือ 28,839 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน

11 หมู่บ้าน 324 ครัวเรือน ประชากร 2,131 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่าม้ง

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2528 ที่บ้านขุนวาง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,200 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 18,750 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 7 หมู่บ้าน 207 ครัวเรือน ประชากร 1,633 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้งและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงตีนตก

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่บ้านปางผึ้ง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 755 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 34.65 ตารางกิโลเมตร หรือ 21,655 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน 407 ครัวเรือน ประชากร 1,041 คน เป็นคนพื้นเมืองทั้งสิ้น

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2521 ที่บ้านแม่ขนิน ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 650 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 21.24 ตารางกิโลเมตร หรือ 13,777 ไร่ จำนวน 7 หมู่บ้าน 125 ครอบครัวย ประชากร 2,263 คน ประกอบด้วย คนพื้นเมือง และชาวเขาเผ่าม้ง

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเรา

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2520 ที่บ้านป่าเลา ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 18.60 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้าน 242 ครัวเรือน มีประชากร 1,619 คน ประกอบด้วยคนพื้นเมือง และชาวเขาเผ่าม้ง

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 ที่บ้านห้วยตอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 980 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 1023.08 ตารางกิโลเมตร หรือ 63,802 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน 534 ครัวเรือน ประชากร 3,389 คน ประชากรประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่าลีซอ

8) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2530 ตำบลผาซำน้อย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 640 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 56.04 ตารางกิโลเมตร หรือ 35,026 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน 209 ครัวเรือน ประชากร 1,666 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่าม้งและชาวเขาเผ่าเข้า

9) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคะ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2532 ที่บ้านแม่พะ ตำบลสะเมิงใต้ จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 เมตร มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน 282 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 3,094 ประกอบด้วย คนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าลีซอ

10) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางอุ๋ง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 ที่บ้านปางอุ๋ง ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,354 มีพื้นที่รับผิดชอบ 76.91 ตารางกิโลเมตร หรือ 48,068 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน 361 ครัวเรือน ประชากร 3,902 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่าม้ง

11) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่บ้านปางบง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 915 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 120.81 ตารางกิโลเมตร หรือ 75,504 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน 566 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 2,015 คน เป็นคนพื้นเมืองทั้งหมด

12) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2521 ที่บ้านผางาด ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 480 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 38.45 ตารางกิโลเมตร หรือ 24,084 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน 867 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 7,051 คน เป็นประชากรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงทั้งหมด

13) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2528 ที่บ้านม่อนเงาะ ตำบลเมืองเก่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,300 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 84.27 ตารางกิโลเมตร หรือ 52,670 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 17 หมู่บ้าน 399 ครัวเรือน ประชากร 1,839 คน ประกอบด้วย คนพื้นเมือง และชาวเขาเผ่าม้ง

14) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โถ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2539 ที่บ้านแม่โถ ตำบลบ่อสถี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,180 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 13 ตารางกิโลเมตร หรือจำนวน 20,695.75 ไร่

จำนวนหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน 265 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 2,765 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าม้ง

15) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ทาเหนือ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2521 ที่บ้านแม่ห้วยบง ตำบลทาเหนือ กิ่งอำเภอ แม่อน จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 520 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 255.24 ตารางกิโลเมตร หรือ 159,257 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน 1,946 ครัวเรือน มีประชากร 8,173 คน เป็นคนพื้นเมืองทั้งสิ้น

16) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูลหวง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2523 ที่บ้านแม่ปูลหวง ตำบลเวียง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,080 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 26.68 ตารางกิโลเมตร หรือ 16,678 ไร่ จำนวน 5 หมู่บ้าน 323 ครัวเรือน มีประชากร 2,113 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าลีซอ จีนฮ่อ และชาวเขาเผ่ามูเซอแดง

17) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ตาน้อย

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่บ้านดง ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ตาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,005 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 91.75 ตารางกิโลเมตร หรือ 57,368 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 14 หมู่บ้าน 468 ครัวเรือน ประชากร 4,210 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าลัวะ (ละว้า)

18) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่บ้านแม่สะป๊อก ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 500 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 33.26 ตารางกิโลเมตร หรือ 20,789.31 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้าน 410 ครัวเรือน ประชากร 1,058 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและคนพื้นเมือง

19) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2536 ที่บ้านอมพาย ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 865 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 86.64 ตารางกิโลเมตร หรือ 54,105 ไร่ มีหมู่บ้านทั้งหมด 17 หมู่บ้าน 414 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 3,452 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าลัวะ

20) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2525 ที่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 990 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 23.59 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,743 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน 165 ครัวเรือน ประชากร 1,603 คน เป็นชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด

21) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่หลอด

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2527 ที่บ้านแม่หลอด ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 680 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 8.36 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,226 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน 69 ครัวเรือน ประชากร 309 คน ประกอบด้วยคนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

22) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2521 ที่บ้านแม่แฮ ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,200 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 33 ตารางกิโลเมตร หรือ 20,635.99 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 14 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 402 ครัวเรือน มีประชากร 2,919 คน ประกอบด้วยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าม้ง

23) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2522 ที่บ้านเด่น ตำบลวัดจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 960 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 244 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 19 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 693 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 4,337 คน เป็นเผ่ากะเหรี่ยงทั้งสิ้น

24) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงสะโงะ

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2521 ที่บ้านคอยสะโงะ ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400 – 507 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 38 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 87 ครัวเรือน ประชากร 2,672 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าอาก้อ ชาวเขาเผ่าไทลื้อ และคนพื้นเมือง

25) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 ที่บ้านใหม่สามัคคี – หนองเขียว ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 51.81 ตารางกิโลเมตร

หรือ 32,383 ไร่ มีหมู่บ้าน 5 หมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือน 536 ครัวเรือน มีประชากร 3,673 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ ชาวเขาเผ่าอิก้อ ชาวเขาเผ่ากะฉิ่น และชาวเขาเผ่าลื้อ

26) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2527 ที่บ้านหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,185 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 21.17 ตารางกิโลเมตรหรือ 13,230 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 5 หมู่บ้านมีครัวเรือน 294 ครัวเรือน มีประชากร 2,122 คน ประกอบด้วย คนพื้นเมือง จีนฮ่อ ชาวเขาเผ่าม้ง และชาวเขาเผ่าลื้อ

27) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหมอกจ๋าม

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2526 ที่บ้านห้วยศาลา ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 470 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 16.77 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,478 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 836 ครัวเรือน มีประชากร 4,401 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอคำ ชาวเขาเผ่าไทยใหญ่ ชาวเขาเผ่าอิก้อ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่า ไทลื้อ

28) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2526 ตั้งอยู่ 4 บ้านแม่สรวย ตำบลท่าก้อ จังหวัด-เชียงราย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,075 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 141.3 ตารางกิโลเมตร หรือ 88,339 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 17 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,027 ครัวเรือน ประชากร 6,182 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอ ชาวเขาเผ่าอิก้อ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และจีนฮ่อ

29) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 ที่บ้านห้วยน้ำริน ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 995 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 19.03 ตารางกิโลเมตร หรือ 11,890 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 236 ครัวเรือน มีประชากร 1,360 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอ และคนพื้นเมือง

30) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ 2522 ที่บ้านสบโป่ง ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 780 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 17.73 ตารางกิโลเมตร หรือ 11,083.06 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 88 ครัวเรือน มีประชากร 1,549 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอ ชาวเขาเผ่าม้ง และคนพื้นเมือง

31) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 ที่บ้านห้วยลึก ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 600 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 14.76 ตารางกิโลเมตร หรือ 9,223 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 2 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 194 ครัวเรือน มีประชากร 2,497 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง และคนพื้นเมือง

32) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2539 ที่บ้านห้วยแล้ง ตำบลท่าข้าม อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่รับผิดชอบ 76.97 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 112 ครัวเรือน มีประชากร 2,319 ประชากรเป็นคนเมืองทั้งสิ้น

33) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยเสี้ยว

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่บ้านห้วยเสี้ยว ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 620 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 48.54 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,339 ไร่ มีหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 555 ครัวเรือน มีประชากร 2,093 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง และคนพื้นเมือง

34) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2513 ที่บ้านคุ้ม ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,400 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 27 ตารางกิโลเมตร หรือ 16,857 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 401 ครัวเรือน ประชากร 2,785 คน ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ามูเซอ ชาวเขาเผ่าปะหล่อง และจีนฮ่อ

35) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 ที่บ้านขุนกลาง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,280 เมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 150 ตารางกิโลเมตร หรือ 86,693 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 15 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 550 ครัวเรือน ประชากรประกอบด้วย ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและชาวเขาเผ่าม้ง

36) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยผักไผ่

ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2513 ที่ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่รับผิดชอบ 10 ตารางกิโลเมตร มีครัวเรือน 389 ครัวเรือน โดยเป็นคนเมืองทั้งหมด

2.4 ข้อมูล พื้นฐานของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

ชาวไทยภูเขาหรือชาวเขา (Hill Thai or Hill Tribe)

ถาวร (2543) ชาวเขาในประเทศไทยเมื่อแบ่งออกต่างกลุ่มภาษาจะสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มออสโตรเอเชียติก (Austro Asiatic) กลุ่มนี้เป็นสายภาษา มอญ – เขมร ได้แก่ชาวเขาเผ่าลื้อ ขมุ และตองเหลือง
2. กลุ่มจีน – ทิเบต ซึ่งได้แก่กลุ่มภาษา Sivetie หรือจีน ได้แก่ พวกจีนฮ่อที่กระจัดกระจายอยู่ตามหมู่บ้านชาวเขาโดยทั่วไป ภาษาที่ 2 คือทิเบต พม่า (Sino – Tibetan) ได้แก่ มูเซอ ลีซอ อีเก้อ ตระกูลภาษากะเหรี่ยง ได้แก่ พวกกะเหรี่ยง ซึ่งอพยพเข้าสู่ประเทศไทยไม่เกิน 300 ปี ตระกูลภาษาเมี้ยวเย้า ซึ่งได้แก่ ชาวเขาเผ่าเมี้ยวและเผ่าเย้า

1) ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (Karen)

กะเหรี่ยงเป็นชาวเขาซึ่งอาศัยในอาณาบริเวณที่ประเทศพม่าในปัจจุบันนี้ ต่อมาได้อพยพกระจัดกระจายเข้ามาสู่อาณาจักรไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กระทั่งมาถึงทุกวันนี้ กะเหรี่ยงยังแบ่งเผ่าของตัวเองได้อีก 3 กลุ่มย่อย คือ

- สะกอ เรียกตัวเองว่า ปะ-กา-ยอ พม่าเรียกว่า มาม่า คะยิบ กอร์ดอน ยังค์ สะกอนั้นนับได้ว่าเป็นกลุ่มของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีประชากรมากที่สุด
- โป่ว เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” พม่าเรียกว่า ตะเลง คะยิบ กอร์ดอน ยังค์ ได้จัดไว้ในกลุ่มยังค์แดง
- พะโอ หรือตองสู หรือว่าตามไทยใหญ่เรียกว่า “กะยิบ-นี” บางคนเรียกว่า “ยางแดง”บางคนใช้คำว่า “พะโอ”

การที่กะเหรี่ยงได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังที่กล่าวมานี้ ทำให้สามารถศึกษาความแตกต่างกันออกไปได้ แต่ ปัจจุบันนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่เท่านั้น เพื่อสะดวกในการศึกษาแยกความแตกต่าง คือ กลุ่มยางขาว หรือสะกอ และกลุ่มโป่ว และกลุ่มยางแดง เนื่องจากความแตกต่างของกะเหรี่ยงในแต่ละเผ่านั้นมีไม่มากนักกะเหรี่ยงสะกอ เรียกตัวเองว่า “ปา-ก่อ-ยอ” ซึ่งแปลว่า คน แต่ก็มีชื่อเรียกอย่างอื่น ๆ อีก เช่น ยางกะเลอ ยางขาว ยางป่า ฯลฯ และมีชื่อแตกต่างกันได้ชัดกับกะเหรี่ยงเผ่าย่อย ๆ อื่น ๆ คือ ภาษาพูดและความเชื่อต่อผีวิญญาณ กะเหรี่ยง โดยทั่วไปที่เราพบอยู่โดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ มักจะเป็นกะเหรี่ยงสะกอเท่านั้น

ลักษณะทางการปกครอง

หมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่ก็น้อยก็ตาม จะมีหัวหน้าหมู่บ้านตามประเพณี หรือ “ฮี-ไซ” (ฮี= หมู่บ้าน ,ไซ= หัว) และตำแหน่งนี้จะสืบทอดกันทางสายเลือดของบิดา มีไซโดยการเลือกตั้ง แต่หากว่า ฮี-ไซ เสียชีวิตลง จะต้องย้ายหมู่บ้านทั้งหมดแต่มักจะไม่ไปไกลจากที่เดิมมากนัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ที่เป็นเสมือนที่ปรึกษาของ ฮี-ไซ ในการรักษาจารีตประเพณีและการตัดสินใจ เรื่องราวต่าง ๆ

อย่างไรก็ตามหลายทศวรรษที่ผ่านมา ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ โดยทางอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ ชาวกะเหรี่ยงส่วนมากจะมาทะเบียนบ้าน มีบัตรประจำตัวประชาชนและมีสิทธิในการเลือกตั้ง การเกณฑ์ทหาร แต่กระนั้นก็ตามผู้ใหญ่บ้านมักจะเป็นคนหนุ่มที่รู้หนังสือหรือภาษาไทยดี แต่ก็ยังได้รับความนับถือจากชาวบ้านไม่เท่ากับ ฮี-ไซ ซึ่งเป็นผู้อาวุโส หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ และมักเป็นผู้อนุรักษ์นิยม หรือหัวเก่า

โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีหมู่บ้านกะเหรี่ยงหลายแห่งซึ่งเมื่อ ฮี-ไซ ได้เสียชีวิต และ ไม่มีผู้สืบทอดตำแหน่ง กะเหรี่ยงจึงหันมานับถือแต่ผู้อาวุโส และหันเข้าสู่การยอมรับการปกครองจากทางอำเภอ และจังหวัดมากขึ้น

ลักษณะทางครอบครัว

บ้านเรือนของกะเหรี่ยงบนภูเขา มักจะสร้างด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าหรือตองติง มีห้องเดียว เป็นบ้านยกพื้นมีเตาอยู่ในห้อง ลักษณะครอบครัวเป็นแบบพ่อ แม่ ลูก ถือเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่เมื่อบุตรสาวแต่งงานจะนำสามีมาอยู่ด้วยกับบิดามารดาของฝ่ายหญิงราว 1 ปี หรือว่าบุตรสาวอีกคนจะแต่งงาน จึงมาการแยกบ้าน ลักษณะเช่นนี้ทำให้มีครอบครัวแบบผสม

ลักษณะทางเศรษฐกิจและอาชีพที่สำคัญ

สังคมกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่มีการผลิตเพื่อยังชีพ โดยมีการปลูกข้าวไร่และนาตำบลภูเขาเป็นไร่มุมนเวียน ซึ่งทำ 1 ปี แล้วเว้นไปปล่อยให้ป่าฟื้นตัว จะหมุนเวียนกลับมาที่ในที่เคยอีก 5 - 7 ปี ต่อมา การทำข้าวไร่นี้เป็นการทำแบบโค่น และเผา และทำในเฉพาะฤดูฝนเท่านั้น ในไร่ข้าว นอกจากข้าวแล้วยังปลูก พืชสวนครัวต่าง ๆ เช่น พริก ผักกาด ข้าวโพด ข้าวฟ่าง งา พักเขียว พักทอง ถั่วต่าง ๆ เผือก มัน แดง ฯลฯ รวมทั้งการปลูกฝ้ายสำหรับนำมาทอผ้าอีกด้วย การทำไร่มุมนเวียนแบบพวกกะเหรี่ยงนี้ถือว่าการอนุรักษ์น้ำและดินที่ดีพอสมควร

สัตว์เลี้ยงและสัตว์ใช้งานของกะเหรี่ยง คือ ไก่ หมู วัว ควาย และช้าง ซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยหมด รายได้จากการผลิตในไร่หรือหาของป่ามักจะเก็บไว้เพื่อซื้อวัวมาเลี้ยง เมื่อวัวเพิ่มปริมาณ

จีนจะรวบรวมเงินที่ได้จากการขายไปซื้อข้าว ซึ่งวิธีนี้ถือว่าเป็นเป็นสัตว์ที่แสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้มีอันจะกินนั่นเอง

2) ชาวเขาเผ่าแม้ว หรือ ม้ง (Meo or Hmong)

ชาวเขาเผ่าแม้วมักจะยอมให้ผู้อื่นเรียกตัวเองว่า ม้ง (Mmong) ซึ่งหมายความว่าผู้เจริญแล้ว ชาวเขาเผ่านี้สามารถแบ่งแยกออกได้เป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ แม้วสีน้ำเงิน (Blue Meo) แม้วขาว (White Meo) และแม้วดำ (Black Meo) 2 กลุ่มแรกเป็นแม้วที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย แม้วดำ (Black Meo) นั้นรวมไปถึงแม้วดอก (Flowered Meo) และแม้วลาย (Striped Meo) การเรียกชื่อแม้วได้เรียกตามเครื่องแต่งกาย และสำเนียงภาษาที่ใช้ ส่วนแม้วอีกพวกหนึ่งคือ แม้วกัมมะปะ (Gue Mba Meo) นั้นนับได้ว่าเป็นแม้วอีกกลุ่มหนึ่งแต่มีจำนวนน้อยและถูกกลืนเข้ากับแม้วสีน้ำเงิน

ประวัติชาวเขาเผ่าแม้ว

ชาวเขาเผ่านี้มีต้นกำเนิดมาจากเชื้อสายจากกลุ่ม มอญ-เขมร พม่าธิเบต หรือ ไชนิติกและบาง คนให้ข้อคิดว่าแม้วอาจเป็นกลุ่มอิสระหรือกลุ่มผสมกับกลุ่มอื่น ๆ หลายกลุ่มก็ได้ ดังนั้นจึงยังไม่แน่ชัดว่าแม้วนั้นมาจากสายใดแน่ แต่แม้วเป็นชนชาติที่มาจากมองโกลอยด์ (Mongoloid) ซึ่งมีความผูกพันกับชาวเขาเผ่าเข้ามา

ศตวรรษที่ 17 แม้วได้ทำสงครามกับจีนแล้วแพ้ จึงถอยร่นลงมาทางใต้ของประเทศจีนในระยะเวลา 150 ปี ต่อมาแม้วได้อพยพเข้าสู่เอเชียอาคเนย์ โดยผ่านทางตอนเหนือของประเทศเวียดนามเข้าสู่ประเทศไทย แต่การอพยพก็เป็นไปได้บ่อยและการอพยพครั้งใหญ่สุดโดยอพยพผ่านเข้าไปในประเทศลาว ซึ่งเกิดจากผลการกบฏในตองคิน (Tonkin) ในปี ค.ศ. 1860 มีการอพยพเป็นจำนวนมากเข้าไปทางประเทศพม่าและประเทศไทยในปี ค.ศ. 1890 และต่อมาจากการอพยพใหญ่ ทั้ง 2 ครั้งก็ยังมี การอพยพลงมาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และการปฏิวัติวัฒนธรรมในประเทศจีน ได้มีการอพยพของแม้วลงมาสู่ประเทศไทยมากขึ้น

การตั้งหลักแหล่งของแม้วในประเทศไทย

แม้วเป็นชนชาติที่อาศัยอยู่บนภูเขาและยอมรับตนเองว่าเป็นชาวเขา มักจะมีคำพูดเป็นสุภาษิตว่า “น้ำเป็นของปลา ฟ้าเป็นของนก คอย (ภูเขา) เป็นของแม้ว” โดยทั่วไปแม้วจะมีถิ่นฐานอยู่บนเขา ซึ่งมีระดับความสูงจากน้ำทะเล 5,000 ฟุต และบางกลุ่มอาจจะอาศัยสูงขึ้นไปถึง 7,000 ฟุต การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยอยู่บนที่สูงเช่นนี้ แม้วมีเหตุผลหลายประการด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อม (Ecology) สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม (Social- Economic) สภาพการเมือง

(Politics) วัฒนธรรม (Culture) แม้ว่าพบว่าการศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ระดับต่ำไปทำให้ร้อนและมีความชื้นสูง และไม่สามารถที่จะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประกอบการล่าสัตว์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกพืชที่สำคัญ คือ ฝิ่น จากลักษณะการทำการเกษตรของชาวเขาเผ่าแม้มีความรู้สึกรู้สึกของการเป็นอิสระภายในการดำเนินชีวิต ทำให้แม้จำเป็นต้องอาศัยอยู่บนภูเขาสูง เหตุผลที่บ่งบอกว่าแม้จะอาศัยอยู่บนที่สูง ยังมีข้อดกเถียงกันอยู่มาก โดยเฉพาะเรื่องสภาพอากาศแต่โดยทั่วไปแล้วแม้จะโยกย้ายที่อยู่เป็นช่วงระยะเวลาจากหมู่บ้านหนึ่ง ไปสู่มหมู่บ้านหนึ่ง การอยู่อย่างถาวรนั้นจะยาวนานประมาณ 10 – 25 ปี ขึ้นอยู่กับความเพียงพอและความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ทำกิน

จากสภาพบนที่สูงทางตอนเหนือของประเทศไทย นับว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อสภาพการตั้งถิ่นฐานของเผ่าเป็นอย่างมาก เผ่าในประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนภูเขาชายแดนแถบลาว เวียดนาม และมีเผ่าจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเขาสูงในจังหวัดตาก เผ่าอีกส่วนหนึ่งจำนวนลดลงไป เพราะอาศัยกระจัดกระจายในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก ลำปาง แพร่ แม่ฮ่องสอน และเลย และโดยทั่วไปแล้วเผ่าอาศัยอยู่ตั้งแต่เหนือสุดลงไปจดด่านเจดีย์สามองค์ และทางตะวันตกของจังหวัดชัยนาท

การทำไร่เลื่อนลอย (Swidden Agriculture)

การทำการเกษตรของเผ่าเป็นวิธีที่ง่ายและล้าสมัย (Traditional Agriculture) การทำการเกษตรดังกล่าว คือ การทำไร่เลื่อนลอย การเผาป่า (Slash and Burn type) โดยวิธีการถางป่า ตัดต้นไม้ให้ราบเรียบและดำเนินการเผาป่าทั้งหมด เผ่ายังมีความรู้เรื่องการเตรียมดิน โดยใช้แรงงานสัตว์ ทำนาขั้นบันได (Hill Terracing) การชลประทานแบบง่าย ๆ อีกด้วย แต่ปัจจุบันนี้น้อยรายที่ได้กระทำได้ เพราะข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาและแรงงาน ทำให้เผ่าหันมาทำการเกษตรแบบง่าย ๆ การทำไร่ปลูกพืชเผ่าจะเตรียมที่ดินไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก และมักจะเป็นพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านนั้น การทำการเกษตรจะมีไปตลอดจนมีการย้ายหมู่บ้าน ไปอีกที่หนึ่งหรือว่าดินที่นั่นหมดความอุดมสมบูรณ์แล้วไม่สามารถที่จะปลูกพืชได้ ก็จะมีการย้ายที่ปลูกใหม่

เผ่ามีพืชสำคัญอยู่ 2 ชนิด ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ และพืชดำรงชีวิตนำมาเป็นอาหารในครอบครัว ได้แก่ ข้าว พืชสวนอื่น ๆ เช่น ข้าวโพดและผักสด เป็นพืชรองเพื่อใช้ในการเลี้ยงสัตว์

3) ชาวเขาเผ่า มูเซอ หรือลาฮู (Laha)

ตามประวัติความเป็นมา มูเซอเป็นมองโกลอยด์พวกหนึ่ง จัดอยู่ในสายพม่าทิเบต ซึ่งอาศัยทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นส่วนใหญ่ตรงบริเวณกลุ่มลุ่มน้ำสาละวิน กับ แม่น้ำโขงบางส่วน

อาศัยอยู่ในพม่า ลาว และตอนเหนือของประเทศไทย ภาษาพูดของชาวมูเซอจัดอยู่ในตระกูล ทิเบตพม่า และภาษาโลโล มีลักษณะเป็นภาษาคำโดด ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ถิ่นเดิมของพวกนี้คงจะอยู่ใกล้บริเวณประเทศทิเบตแล้วอพยพเคลื่อนไปทางใต้ของมณฑลยูนนาน ภายหลังตำนานเล่าว่าอาณาจักรมูเซอตั้งอยู่ที่ตาลี ในยูนนานใกล้เขตทิเบต ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของการอพยพ ทิเบต คือถิ่นฐานเดิมของมูเซอจากที่นี้พวกนี้ได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนในช่วงระยะเวลาก่อนช่วงคริสต์ศักราช หรือประมาณ 20,000 – 30,000 ปีมาแล้ว และอพยพเรื่อยไปจนถึงมณฑลยูนนาน ตรงบริเวณแม่น้ำโขงกับแม่น้ำสาละวิน จากยูนนาน ดูเหมือนว่าจะอพยพลงมาทางใต้เรื่อย ๆ พร้อมกับชาวเขาเชื้อชาติโลโลเผ่าอื่น ๆ มีรายงานว่าชาวมูเซอได้อพยพจากตะวันออกของภูเขานของพม่า เข้าสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ในราวสงครามโลกครั้งที่ 2 การมาตั้งรกรากในประเทศไทยประมาณว่าเริ่มราว ค.ศ. 1857

ชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมูเซอ

การแบ่งกลุ่มมูเซอสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม กลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ มูเซอคำ และมูเซอแดงกลุ่มเล็ก 2 กลุ่มหลัง คือมูเซอกุยและมูเซอเฉล การแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 4 กลุ่มนี้เป็นการแบ่งเพียงคร่าว ๆ ความแตกต่างเพียงผิวเผินในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา และการแต่งกาย แต่ในทางภาษาศาสตร์แล้ว ภาษามูเซอคำ มูเซอแดง และมูเซอเฉล ใช้พูดติดต่อกันยกเว้นภาษามูเซอกุยเท่านั้น ใช้พูดติดต่อกับมูเซออื่น ไม่ได้

มูเซอคำ เรียกตัวเองว่า “ละหุณะ” อาจจะถูกกล่าวได้ว่าพวกนี้เป็นมูเซอดั้งเดิม สืบเชื้อสายมาจากทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าและยูนนาน

มูเซอแดงเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่แยกออกมาจากมูเซอคำบางที่พวกนี้เรียกว่า “ละหุยา” หมายถึงคนละหุ ที่จริงแล้ว พวกนี้คือมูเซอแดงในประเทศไทยนี่เอง ที่เรียกว่ามูเซอแดงนั้นให้ความหมายได้ 2 ประการคือ แถบสีแดงที่เป็นพื้นผ้าของผู้หญิง หรืออาจหมายถึงพรานป่าก็ได้

มูเซอณี หรือมูเซอเหลือง ที่คนไทยและคนรัฐฉานเรียกว่า “มูเซอกุย” พวกนี้เป็นมูเซอมาจากสาขาทางใต้และแบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่มย่อยคือ มูเซอชินะตอ มูเซอชินะคอะกะกา ทั้ง 2 กลุ่มนี้มาจากทางใต้ของยูนนาน ส่วนมูเซอชีบาหลา และมูเซอชีบาเกี้ยว อาศัยอยู่ในรัฐเกี้ยวตุง ฉาน พม่า และในประเทศไทย

มูเซอเฉล เรียกตัวเองว่านะเหมี้ยว มาตั้งแต่ครั้งที่ยังตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ ยูนนาน และเพิ่มมาเรียกตัวเองว่าเฉลเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย คนไทยเรียกพวกนี้ว่ามูเซอคำโดยดูจากลักษณะการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดคำ พวกนี้แบ่งตัวออกเป็น 3 กลุ่มคือมูเซอพะคอ มูเซอนะมือ และมูเซอมะเหลาะ

การกระจายตัวของประชากร

ในประเทศไทยมีมุเซออยู่หนาแน่นบริเวณเทือกเขาต้นแม่น้ำปิง จ. เชียงใหม่ จ. เชียงราย จ. แม่ฮ่องสอน มุเซอคำเป็นมุเซอพวกแรกที่สำรวจพบที่ อ. ผาง และแม่แดง ของ จ. เชียงใหม่ ต่อมาพบว่าอาศัยอยู่ที่จังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน และตาก มุเซอแดงเป็นมุเซอกลุ่มใหญ่ที่สุดที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย อาศัยอยู่กระจัดกระจายเช่นที่ อ. เชียงดาว อ. พร้าว ของจังหวัดเชียงใหม่ และอ. ปาย ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

การตั้งหมู่บ้าน

โดยปกติบ้านของชาวเขาเผ่ามุเซอจะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 3,500 – 4,500 ฟุต โดยเฉลี่ยหมู่บ้านมุเซอคำและมุเซอแดงในประเทศไทยมักจะตั้งในระดับสูงกว่า 4,000 ฟุตขึ้นไป ส่วนหมู่บ้านของมุเซอแดง อยู่ในระดับ 3,500 ฟุต หมู่บ้านของมุเซอแดง จะอยู่ในระดับต่ำสุดในจำนวนพวกมุเซอด้วยกัน มุเซอจะเลือกตั้งหมู่บ้านในบริเวณที่มีดินอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำ อยู่ใกล้ป่า ส่วนบริเวณที่ใช้เพาะปลูกที่ทำกินนั้น มักจะถางป่าให้ห่างจากหมู่บ้านออกไป พวกมุเซอนั้นจะตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำมากที่สุด ปัจจุบันมีการอพยพลงมาตั้งหมู่บ้านในพื้นที่ราบมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ทำกินน้อยลงและจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น

การจัดระเบียบสังคม

ลักษณะของครอบครัวมุเซอ เป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และถือระบบ ผัวเดียวเมียเดียว ไม่ถือเคร่งครัดในเรื่องการสืบสายสกุล หลังจากแต่งงานแล้ว ฝ่ายชายจะต้องไปอาศัยกับทางฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณพ่อแม่ของฝ่ายหญิง

ในสังคมของชาวเขาเผ่ามุเซอ สมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ลูกเขย และหลาน พ่อบ้านถือว่าเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำการปกครองดูแลสมาชิกในครอบครัว กล่าวกันว่า มุเซอมีการนับถือทุกครอบครัวในหมู่บ้าน เป็นเครือญาติกัน ทั้งสิ้นก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี

สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวเขาเผ่ามุเซอ มีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ (Subsistence Economy) การเกษตรแบบตัดฟัน โคน และเผา (Slash and Burn Agriculture) พืชหลักที่ทำการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว พริก งาม ข้าวโพด ชา ยาสูบ และฝิ่น นอกจากนี้ยังทำการเลี้ยงสัตว์เช่น ไก่ หมู วัว ควาย และม้า เพื่อใช้ในพิธีกรรม การบริโภค และเพื่อใช้งานและเป็นพาหนะ มีชีวิตที่พึ่งพิงอาศัยป่า การหาของป่า และการล่าสัตว์ป่า อาวุธที่ใช้คือ หน้าไม้ ที่ใช้ลูกดอกอาบยางนอง อย่งไรก็ตามชาวมุเซอโดยสภาพ

โดยรวมแล้วยังมีสภาพทางเศรษฐกิจแบบ พอกินพอใช้ มีการช่วยเหลือจุนเจือกันในหมู่บ้านเดียวกันหรือเครือญาติ

อาชีพนอกการเกษตรชาวเขาเผ่ามูเซอมีอาชีพเสริมอื่น ๆ อีกหลายอย่างนอกเหนือจากการเกษตร ได้แก่ งานหัตถกรรม การค้าขาย การรับจ้างแรงงาน และงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ งานหัตถกรรมนั้น ชาวเขาเผ่ามูเซอมีความชำนาญเป็นพิเศษ ในการประดิษฐ์วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หวาย งานฝีมือเหล่านี้ได้แก่ การจักสานกระบุงใส่ข้าว ใส่ฟืน ใส่น้ำข้าว โปด กระบุงใส่เครื่องเช่น ไห้วฝี กระดิ่ง โตก เสื้อ ก้าวินั่งแบบเตี้ย งานทอผ้า งานเย็บปักถักร้อย ชาวเขาเผ่ามูเซอรู้จักนำฝ้ายมาปั่นเป็นด้ายและทอเป็นผ้าใช้เอง โดยใช้เครื่องทอแบบคาดเอว นั่งราบกับพื้น รู้จักประดิษฐ์ลวดลายแล้วตัดเย็บลงบนผืนผ้า การประดิษฐ์อาวุธ ได้แก่ การทำหน้าไม้ ปืนแก๊ป ส่วนงานตีเหล็กเป็นงานของช่างตีเหล็กเป็นงานของช่างตีเหล็กประจำหมู่บ้าน เพื่อทำเครื่องมือการเกษตร เช่น มีด ขวาน จอบ เสียม ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีอาชีพเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น การหาของป่า การล่าสัตว์ การรับจ้างเป็นแรงงาน ในการค้าขายนั้นการนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคบางอย่าง หรือสินค้าหัตถกรรม นำมาขายให้แก่ชนพื้นราบหรือชนเผ่าอื่น

4) ชาวเขาเผ่าอีเก้อ (E-Kaw)

ชาวเผ่าอีเก้อ (E-Kaw) ซึ่งชาวเขาเผ่านี้เรียกตัวเองว่า “ อาข่า ” (Akha) คนจีนเรียกว่า “ โวณี ” หรือ “ ฮานี ” มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในมณฑลไกวเจา และมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยเหตุผลทางการเมือง ภายหลังได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ เข้าสู่ประเทศเวียดนาม พม่า ลาว และไทย อย่างไรก็ดีตามชาวเขาอีเก้อก็เพิ่งย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย เมื่อประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาเอง โดยอพยพเข้ามาจากประเทศพม่าเข้ามาทางบริเวณคอคอดขงของจังหวัดเชียงราย โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านอาโยะเก่า, บ้านห้วยล้าน, บ้านจะคาน้อย, บ้านสามัคคี, บ้านแสนใจ และบ้านเขาแห้ง ในอำเภอแม่จัน และบ้างกลุ่มได้อพยพมาจากประเทศลาว โดยอาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บชายแดนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย หลังจากนั้นได้อพยพเข้ามาเรื่อย ๆ และได้ย้ายถิ่นฐานไปในจังหวัดเชียงใหม่, ลำปาง, ตาก, กำแพงเพชร และแพร่

สภาพหมู่บ้าน

ชาวเขาเผ่าอีเก้อ ตั้งถิ่นฐานที่อาศัยอยู่บนภูเขาสูง โดยเฉลี่ย 4,000 ฟุตอยู่ใกล้ลำธารที่น้ำไหลตลอดปี ตัวอาคารบ้านเป็นแบบยกพื้น ลักษณะเด่นของหมู่บ้านคือมีประตูเข้าออก หมู่บ้าน 2 ประตู คือประตูด้านหน้าและด้านหลังหมู่บ้าน บางครั้งอาจจะเรียกว่าประตูผี (ลกข่อ) ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชนเผ่าที่ห้ามจับจอง ลักษณะบ้านมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบยกพื้น และบ้านคร่อมดิน ภายในบ้าน แบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน มีฝาแยกกันห้องนอนสำหรับผู้หญิงและผู้ชาย

มีหิ้งผีบรรพบุรุษ ตรงเสาเอกของบ้าน ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับครอบครัว และการสืบทอดเชื้อสายจากบรรพบุรุษเดียวกัน ด้านข้างมีชั้นวางสิ่งของเครื่องใช้สอยต่าง ๆ เช่น กระจบอกน้ำ มีด ขวาน ตัวบ้านมีบันได 2 ด้าน คือด้านสำหรับผู้ชาย และด้านหลังสำหรับผู้หญิง โถงตัวอาคารบ้าน มีครกกระเดื่องใช้สำหรับตำข้าว

ระบบเครือญาติ

ในสังคมชาวเขาเผ่าอีเก้อ สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ประกอบด้วย ปู่ ย่า พ่อ แม่ ลูก และหลาน ความเป็นญาติเกิดขึ้นโดยสายบรรพบุรุษ ได้แก่พี่น้องร่วมสาย สกุลเดียวกัน ซึ่งถือสกุลทางฝ่ายชายเป็นหลัก ในแต่ละหมู่บ้านแต่ละแห่ง จึงมีญาติร่วมสกุลเดียวกัน เป็นจำนวนมาก

สภาพทางเศรษฐกิจ

สังคมชาวเขาเผ่าอีเก้อ เป็นสังคมแบบเกษตรกรรม อาชีพหลักก็คือเกษตรกรรมแบบยังชีพ ผลผลิตที่ได้จากไร่ก็เพื่อบริโภค ส่วนที่เหลือก็นำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ในอดีตชาวเขาเผ่าอีเก้อทำเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย ย้ายสถานที่ไร่เลื่อนลอย ย้ายสถานที่ทำไร่ไปเรื่อย ๆ หลังจากทำการเพาะปลูกที่เดิมมาแล้วติดต่อกันมานาน 3 ปี และดินจืด เป็นเหตุให้ทรัพยากรป่าไม่เสียหาย พืชหลักในการเพาะปลูกได้แก่ ข้าวไร่ นอกจากนี้เป็นพืชผักอื่น ๆ เช่น พริก ถั่ว มัน แดงควาย ยาสูบ ฝ้าย และฝิ่น ส่วนสัตว์เลี้ยงได้แก่ หมู ไก่ เพื่อทำพิธีเช่นไหว้ เวลาว่างผู้หญิงจะทำการทอผ้าเพื่อใช้ตัดเย็บใส่เอง

นอกจากการเกษตรแล้ว ชาวเขาเผ่าอีเก้อยังมีอาชีพเสริมอื่น ๆ อีก คือ การหาของป่า เช่น ผักหน่อไม้ ดอกไม้กวาด ไม้ไผ่ เพื่อนำมาขายให้แก่คนพื้นราบ งานหัตถกรรม ถือเป็นสิ่งที่ทำรายได้เสริมอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้จำหน่าย เช่น เสื้อผ้า ซึ่งทำด้วยฝ้ายที่ปลูกเอง และนำมาทอด้วยเครื่องที่ทอผ้าแบบยืนทอ เครื่องดนตรี เครื่องประดับ ลูกน้ำเต้าแห้ง ฯลฯ การรับจ้างก็มีบ้างทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน เช่นการเก็บเกี่ยวข้าว การขุดดิน การถางสวนไร่นา หรือการปลูกต้นไม้

5) ชาวเขาเผ่าลีซอ (Lisaw)

ชาวเขาเผ่าลีซอ (Lisaw) หรือที่เรียกตัวเองว่า “ ลีซู ” (Lisu) มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณต้นน้ำสาละวิน และแม่น้ำโขง ทางเหนือของประเทศทิเบต ต่อมาได้อพยพลงมาทางตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทำการสู้รบกับเผ่าอื่น ๆ และต้องถอยร่นลงมาทางใต้กระจายกันอยู่ในประเทศจีน พม่า อินเดีย และไทย สำหรับในประเทศไทยนั้น กล่าวกันว่าอพยพ

มาจากภูฏาน ของประเทศพม่า และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณคอยซ้าง อำเภอแม่สรวย ของจังหวัด เชียงราย ประมาณ 80 กว่าปีมาแล้ว

การแบ่งกลุ่มภาษาและกลุ่มย่อย

ชาวเขาเผ่าลีซอ ได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan) สาขาทิเบต - พม่า (Tibeto - Burman) ชาวเขาเผ่าลีซอไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง แต่ภายหลังบางหมู่บ้านได้ใช้อักษรโรมันของมิชชันนารีเป็นภาษาเขียน

ชาวเขาเผ่าลีซอได้ถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อยเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มลีซอลาย หรือบางที่เรียกว่าลีซอ ลูกผสม (ผสมกันระหว่างลีซอกับจีนฮ่อ หรือชนเผ่าอื่น) กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มลีซอคำ อาศัยอยู่ในประเทศจีนและประเทศพม่า ความแตกต่างทั้ง 2 กลุ่มนี้สังเกตได้จากการแต่งกายและภาษาพูด ซึ่งภาษาพูดนั้นสามารถสื่อพอเข้าใจกันได้บ้าง

สภาพหมู่บ้าน

ชาวเขาเผ่าลีซอไม่นิยมที่จะย้ายที่อยู่อาศัยบ่อยนัก ที่ตั้งของหมู่บ้านมักจะเลือกสถานที่ที่มี น้ำตกหรือว่าลำธาร ไกล่เคียง สามารถต่อท่อลำน้ำใฝ่น้ำมาใช้สอยโดยสะดวก ทำเลหมู่บ้านอยู่ใน ระดับสูงกว่าน้ำทะเล ประมาณ 4,000 - 5,000 ฟุต การปลูกบ้านเป็นแบบक्रमดิน (แต่บางกลุ่ม ปลูกบ้านแบบยกพื้น) ภายในตัวบ้านกันเป็นห้อง ๆ ใช้เป็นห้องรับแขก ห้องนอนสำหรับผู้ใหญ่ และเด็ก มุมเตาไฟสำหรับทำอาหาร และที่เก็บของเครื่องใช้ บริเวณกลางบ้านอาจจะมีเตาไฟเล็ก สำหรับแขก แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ หิ้งบูชาศิวบรรพบุรุษ หรือผีเรือน

สภาพทางสังคม

ครอบครัวของชาวเขาเผ่าลีซอ มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) และถือการ สืบทอดทางสายของบิดาเป็นหลัก บุตรชายจะเป็นผู้รับมรดกและสืบแซ่สกุล หากแต่งงานจะต้องนำ ภรรยามาอยู่ในบ้านเดียวกับบิดามารดา โดยธรรมชาติแล้ว ชาวเขาเผ่าลีซอ เป็นผู้ที่มินิสัยรักสงบ มีความสามัคคีในกลุ่มญาติพี่น้อง และยึดมั่นในจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด ที่สำคัญคือมีความคุ้นเคยและรู้จักกันเป็นอย่างดีในกลุ่มแซ่สกุลเดียวกัน มีการให้ความเคารพนับถือกันเป็นลำดับ ขึ้น

สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวเขาเผ่าลีซอมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชที่ปลูกดั้งเดิมได้แก่ ข้าวไร่ ฝิ่น พริก ฝ้าย ข้าวโพด มันฝรั่ง และพืชต่าง ๆ ผลผลิตที่ได้รับส่วนใหญ่ เพื่อการยังชีพและขายบ้าง เล็กน้อย นอกจากนั้น ก็ได้้นำข้าวโพดที่ปลูกใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ หรือหมักเพื่อทำสุราในเทศ

การที่สำคัญ เช่น เทศกาลปีใหม่ ในอดีตนั้นผู้คนถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำให้ชาวเขาเผ่าลีซอมีฐานะที่ดีขึ้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่ได้แก่ หมู ไก่ เปาะ ม้า ล่อ วัว และสุนัข

ในการปลูกพืชไร่ ชาวเขาเผ่าลีซอมีความรู้อย่างหนึ่งเกี่ยวกับการดูลักษณะดิน คือดินชนิดใดเป็นดินร่วน หรือดินชนิดใดเป็นดินเย็น ซึ่งดินแต่ละประเภทเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชแตกต่างกัน คือดินร่วนเหมาะแก่การปลูกข้าว ส่วนดินเย็นเหมาะแก่การปลูกฝิ่น ข้าวโพด เป็นต้น

การปลูกพืชชนิดใดก็ตาม ปัจจัยที่สำคัญคือน้ำ นอกจากจะอาศัยน้ำฝนแล้วยังจำเป็นต้องอาศัยน้ำจากลำธารอีกด้วย ซึ่งน้ำจากลำธารนี้ไม่เพียงแต่ใช้ในการเกษตรเท่านั้น ที่สำคัญยิ่งนั้นคือนำมาบริโภคและใช้ในชีวิตประจำวัน

อาชีพอื่นที่นอกเหนือจากการเกษตร ก็คือการค้าขาย ชาวเขาเผ่าลีซอมีการติดต่อค้าขายกับคนพื้นราบ โดยการนำเอาผลผลิตของตนไปขายเช่น พริก มันฝรั่ง และของป่าอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่าที่ล่าได้ เนื่องจากชาวเขาเผ่าลีซอมีความชำนาญในการล่าสัตว์ มีความสามารถใช้หน้าไม้ได้เยี่ยมยอด นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ อีก เช่น ช่างตีเงิน ซึ่งผลิตเครื่องประดับเงินให้แก่สมาชิกในชุมชน และนำไปจำหน่ายให้แก่ชาวเขาเผ่าเดียวกันเอง หรือเผ่ามูเซอ และคนพื้นราบ ช่างตีเหล็กทำหน้าที่ประดิษฐ์เครื่องมือ การเกษตรแก่ชาวบ้าน เป็นการแลกเปลี่ยนด้วยแรงงานหรือว่าเงิน ช่างจักสานหรืองานทอผ้า งานเย็บปักถักร้อย ก็ล้วนแต่เป็นงานที่เสริมรายได้ทั้งนั้น

6) ชาวเขาเผ่าเย้า (Yao)

ชาวเขาเผ่าเย้า (Yao) เรียกตัวเองว่า “ เมียน ” (Mien) ซึ่งแปลว่า “ คน ” ส่วนคำว่า “ เย้า ” เป็นคำเรียกที่ใช้ในราชวงศ์ซ่ง ระหว่าง ค.ศ. 681 – 906 (มาจากคำว่า “ ม่อเย้า ” มีความหมายว่าไม่อยู่ในอำนาจใคร) โดยมีแหล่งกำเนิดอยู่ในแถบตอนกลางของประเทศจีน แถบกลุ่มแม่น้ำฉางเจียว และลุ่มน้ำฮั่นเจียว ต่อมาได้กระจายกันอยู่บริเวณกว้างในมณฑลยูนนาน กวางตุ้ง กุ้ยโจว กวางสี ในทศวรรษที่ 15 – 16 ได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเหนือของเวียดนาม ลาว พม่า และอพยพจากประเทศลาวเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อประมาณ 145 ปี มาแล้ว ในระยะแรก ๆ นั้น ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณคอดอยหลวง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ต่อมาได้เพิ่มประชากรมากขึ้น จึงได้ย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ น่าน และลำปาง อีกกลุ่มหนึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ภูเขาทางเหนือของจังหวัดน่าน โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าครองนครน่าน โดยเสียค่าบรรณาการเป็นเงินและของป่า ภายหลัง นายจั่นก๊วน แซ่ตั้ง ผู้นำในการอพยพได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าราชวงศ์น่านให้เป็น “ พญาศรีสมบัติ ” ให้ปกครองดูแลชาวเย้าในบริเวณทางเหนือของจังหวัดน่านทั้งหมด ซึ่งต่อมากลุ่มนี้ได้เป็นต้นตระกูล “ ศรีสมบัติ ”

การแบ่งกลุ่มภาษาและกลุ่มย่อย

ในการจัดแบ่งกลุ่มภาษา เข้าได้จัดอยู่ในกลุ่มภาษาออสโตร – ไทย (Austru – Thai) สาขาเมี้ยว – เย้า (Meo – Yao) ในประเทศจีนมีการแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ และยังมีการแบ่งกลุ่มย่อยไปอีกหลายกลุ่ม แต่ในประเทศไทยมีเขี้ยวอาศัยอยู่เพียงกลุ่มเดียว คือกลุ่ม “ เบี่ยนเย้า ” หรือ “ ฟ่านเย้า ”

สภาพหมู่บ้าน

ชาวเขาเผ่าเขี้ยวนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามไหล่เขาค่อนข้างสูง เป็นบริเวณที่มีต้นน้ำลำธาร ซึ่งสามารถทำรางไม้ไผ่นำน้ำมาใช้ได้ หมู่บ้านหนึ่งมีจำนวนประชากรเฉลี่ย 15 – 20 หลัง ลักษณะบ้านปลูกคร่อมดิน ใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ภายในบ้านอาจจะกั้นเป็นห้อง ๆ สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกมาก มีหิ้งบูชาบรรพบุรุษและมีประตูบ้านพิเศษประตูหนึ่งเรียกว่า “ ประตูผี ” ซึ่งใช้ในพิธีกรรม เช่น พิธีส่งตัวบุตรสาว ไปอยู่บ้านเจ้าบ่าว พิธีรับสะใภ้เข้าบ้าน และพิธียกศพออกจากบ้าน

สภาพทางสังคม

ครอบครัวชาวเขาเผ่าเขี้ยว มีทั้งแบบครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายซึ่งขยายทางฝ่ายชาย เนื่องจากชาวเขาเผ่าเขี้ยวถือว่า หลังจากบุตรชายแต่งงานแล้ว ต้องนำภรรยาอยู่บ้านด้วย เว้นแต่กรณีผู้หญิงคนนั้น เป็นบุตรสาวคนเดียวของพ่อแม่ ฝ่ายชายจะต้องย้ายเข้าไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายภรรยา อย่างไรก็ตามสังคมของชาวเขาเผ่าเขี้ยวยอมรับการมีภรรยาได้หลายคน

ระบบเครือญาติ

ในสังคมชาวเขาเผ่าเขี้ยวลักษณะครอบครัวเป็นแบบขยายครอบครัวใหญ่อาจจะมีตั้งแต่ 1 – 8 ครอบครัวต่อบ้านหนึ่งหลัง สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก หลาน บุตรชายเมื่อแต่งงานแล้วก็นำภรรยาอยู่ที่บ้านด้วย

สภาพทางเศรษฐกิจ

ชาวเขาเผ่าเขี้ยว มีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก เดิมที พืชไร่ที่ปลูก ได้แก่ ฝิ่น ข้าว ข้าวโพด มันฝรั่ง ฯลฯ สำหรับฝิ่นนั้นถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวเขาเผ่าเขี้ยวดีขึ้น ลักษณะการทำไร่ จัดเป็นประเภทไร่เลื่อนลอย และไร่หมุนเวียน นอกจากการปลูกพืชแล้วยังทำการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งๆ ได้แก่ ม้า หมู ไก่ หรือบางแห่งอาจจะเลี้ยง เป็ด วัว ควาย นิยมใช้ม้า ในการบรรทุกสิ่งของและเดินทางค้าขาย ส่วนหมู และไก่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเครื่องเช่นส่วนใหญ่มักจะต้องมีไก่อ่วมด้วย

อาชีพนอกเกษตรของชาวเขาเผ่าเย้า คือ ช่างฝีมือ หรืองานประเภทหัตถกรรม ได้แก่ ช่างตีเหล็ก ชาวเขาเผ่าเย้าสามารถที่จะผลิตเครื่องใช้เองได้ เช่น มีด จอบ เสียม ขวาน เตี้ยว ปิ่นแก๊ป บางครั้งได้นำสินค้าเหล่านี้ไปขายยังหมู่บ้านอื่นอีกด้วย ช่างเงิน ที่ทำเครื่องประดับด้วยเงิน จัดได้ว่า ฝีมือละเอียดและประณีต มีลวดลายที่สวยงาม โดยการนำเงินมาตีเป็นห่วงคอ คຸ້ມหู กำไลมือ งานช่างเงินเป็นงานที่ละเอียด จึงหาช่างเงินยาก นับได้ว่า เป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี งานเย็บปักถักร้อยเย็บเสื้อผ้า เป็นงานที่อาศัยความชำนาญเป็นพิเศษเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง ซึ่งมีลวดลายละเอียด ประณีตและสีสันสวยงามมาก กล่าวกันว่า เฉพาะลวดลายที่ปักลงกางเกงที่สวมใส่นั้น สามารถปักได้เพียงปีละ 1 – 2 ตัวเท่านั้น ปัจจุบัน ผ้าเย้าเป็นที่นิยมกันมากในกลุ่มชาวไทยพื้นราบและชาวต่างประเทศ ทำให้ชาวเขาเผ่าเย้ามีรายได้ส่วนหนึ่งจากการขายสินค้าหัตถกรรมให้นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนหมู่บ้าน

อาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้ ก็คือ การให้บริการ และการรับจ้าง เช่น การเป็นหมอผีประกอบพิธีกรรม การเป็นลูกหาบแบกของหรือขนสัมภาระสิ่งของด้วยการใช้สัตว์เป็นพาหนะ ได้แก่ ม้า หรือการรับจ้างเป็นแรงงานในไร่ เช่น การถางหญ้า การปราบวัชพืช และการเก็บเกี่ยวผลผลิต